2026 m. birželio 12 d. Europos verslo asociacija Kazachstane EUROBAK organizavo Centrinės Azijos ekonomikos apžvalgą. Pristatymus rengė: **Pavel Melnikov** (įmonės „Aretera Public Affairs“ generalinis direktorius, atsakingas už Centrinę Aziją, Pietų Kaukazą ir Mongoliją), **Hüseyin Özhan** (Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko generalinis direktorius, atsakingas už Centrinę Aziją ir Mongoliją) ir **Ibrahim Canliel** („Air Astana“ generalinis direktorius).

Geopolitika: Strateginės rizikos ir rinkos analizė

CA šalyse priskaičiuojama apie 83 mln. gyventojų, kurių vidutinis amžius 27 metai (jaunas regionas), vaikai iki 15 metų sudaro 1/3 populiacijos, darbinio amžiaus žmonės sudaro apie 62 proc., 8 procentai – pensijinio amžiaus gyventojai. Regiono BVP – 500 mlrd. USD, tarpusavio prekyba tarp CA valstybių sudaro 11 mlrd. USD, tiesioginės užsienio investicijos į regioną 2024 m. sudarė 219 mlrd. USD. (KZ – 151 mlrd. USD; TM – 44 mlrd. USD; 16 - mlrd. USD; TJ – 4 mlrd. USD; KG – 4 mlrd. USD.

Didžiausiomis regiono rizikomis laikoma:

- makroekonominė rizika,
- didelė tiesioginių užsienio investicijų dalis žaliavų ekonomikoje,
- energijos ir vandens trūkumas,
- migracija,
- pasenusi infrastruktūra,
- didelė druskos tirpalu drėkinamų žemių dalis.

Didžiausiomis regiono ekonomikos galimybėmis laikomos:

- Jason – Vanik pataisos (*Jason- Vanik Amendment*) panaikinimas CA šalių atžvilgiu,
- didelių infrastuktūros objektų statybos,
- C5+1 formatų plėtra ir vystymas,
- didelio masto skaitmeninimas,
- transporto ir logistikos sektoriaus vystymas,
- žiedinės ekonomikos ir atsinaujinančių energetikos šaltinių vystymas bei požeminio vandens paieškos.

Geopolitinių rizikų požiūriu KZ patenka tarp šalių su vidutine rizika, tuo tarpu kitos CA šalys yra aukštos geopolitinės rizikos sferoje.

CA šalių bendra prekybos apyvarta su ES, JAV, CN ir RU sudaro 202 mlrd. USD (2025 m.)

Mlrd.USD	**ES**	**JAV**	**CN**	**RU**
KZ	41,4	5	40	27,8
UZB	4,8	1	17,2	13
KG	3,1	0,2	23,6	4,7
TJ	0,6	0,04	4,3	2,3
TM	1,1	0,15	10	2,5

Politinė, ekonominė ir socialinė situacija bei kryptys

Kazachstane po Konstitucijos keitimo buvo sustiprintos arba centralizuotos prezidentinės jėgos, buvo panaikintas senatas, turto susigrąžinimo komitetas tapo investuotojų apsaugos institucija.

Ekonomikoje jaučiamas augimas – bendras BVP augo 6,3 proc., tačiau infliacija yra gana aukšta, t.y. apie 11 proc. ir matoma tendencija jai išlikti ar net dar daugiau augti. Įvedus naujus mokesčius, o PVM padidinus iki 16 proc. šalyje padaugėjo VMĮ (*SME)* bankrotų. Biudžeto deficitas sudaro 7-8 mlrd. USD., ir toliau didėja. Bazinė palūkanų norma yra 17 proc. Socialinėje sferoje matomas augantis nepasitenkinimas maisto, energetikos ir mokesčių kainų augimu. Privalomojo medicininio draudimo fondas yra be galo įsiskolinęs medicinos įstaigoms, o bendrai socialinei sferai yra skiriama net 60 proc. viso šalies biudžeto. Ateityje Kazachstanas greičiausiai turės ieškoti finansinės pagalbos iš užsienio, galbūt net iš AB „Vieningo kaupiamojo pensijų fondo“ (JSC "UAPF"), kas daroma jau ir dabar. Taip pat svarstomas pensijinio amžiaus didinimas.

Uzbekistane tikimasi perrinkti dabartinį prezidentą S. Mirziyoyev, kuris po konstitucijos įstatymo pataisų prezidento pareigas galėtų eiti net iki 2037 metų. Šalyje reformos vykdomos iš viršaus į apačią principu, o užsienio politika kaip ir daugumoje CA šalių vykdoma daugiavektoriniu principu (RU, CN, ES, Turkija, Arabų šalys). BVP kiekvienais metais auga 7 proc. ir sudaro 147 mlrd. USD, (3,846 USD per capita), TUI sudaro 43 mlrd. USD, per kelerius metus padidėjo 47 proc. Šalyje gyvena daugiau kaip 38 mln. Gyventojų, kiekvienais metais prieaugis apie 800 tūkst., labai jauna pagal gyventojų amžių valstybė, oficialiai nedarbo lygis siekia tik 4,9 proc. Ekonomikoje vyrauja valstybinės įmonės, privatizavimas ir IPO (*Initial public offering)* yra „užšaldytas“, tačiau UZB gana atviras užsienio investicijoms. Biudžeto deficitą siekia padengti skatinant užsienio investicijas, o taip pat įkūrus Nacionalinį investicinį fondą

Kirgizstane dabartinis prezidentas iš politinio ringo pašalino savo galimą varžovą buvusį saugumo ministrą K. Tashiev 2027 m. sausį vyksiančiuose rinkimuose į prezidento postą, tikėdamasis būti perrinktas dar vienai kadencijai. Be to, politiniuose kuluaruose kalbama, kad KG sostinė gali būti perkelta į Manas miestą. Ekonominiu požiūriu 2020-2024 metais šalies BVP padvigubėjo, o 2025 m. augo 11,1 proc. Nors šalies biudžetas turi 114 mln. USD perteklių, tačiau nacionalinė skola siekia maždaug 9-12 mlrd. USD. BVP augimas mažai įtakoja šeimų pajamas. Šalyje nuolat stinga elektros. Ateities perspektyvoje matoma, jog bus stiprinama dabartinio prezidento Japarov galia, augs CN ir RU įtaka, ypač per infrastuktūros projektus, taip pat išliks turto nacionalizavimo praktika (Kumtor Gold kasyklos nacionalizavimas). Beje, KG apribojo aukso išvežimą iš šalies, siekdama stiprinti savo rezervus.

Tadžikistane dabartinis prezidentas ruošiasi perduoti galias savo sūnui (Rustam Emomali Rakhmon, kuris šiuo metu yra Senato spikeris ir Dušanbė meras). Kaip viena iš rizikų galinčių įtakoti šalies politiką, yra draudimas jauniems asmenims lankytis mečetėse, kas gali virsti į radikalizmą. 49 proc. šalies BVP sudaro perlaidos iš užsienio, daugiausia RU, kurioje dirba daugiau kaip 500 tūkst. tadžikų. Iš esmės beveik pusė Tadžikistano piliečių (47 proc.) gyvena žemiau vidutinės skurdo ribos, o 12,4 proc. yra ypatingai neturtingi. Neoficialiais duomenimis darbuojasi tik apie 45,4 proc. darbingo amžiaus tadžikų. Tolimesnėje ateityje tarp didžiausių rizikų numatomas galimas konfliktas su Afganistanu, taip pat separatizmo grėsmė Kalnų Badachšano regione, ir visiška priklausomybė nuo piniginių perlaidų iš dirbančiųjų rusijoje.

Turkmėnistanas pasižymi kaip viena iš griežčiausių autoritarinių valstybių su visiška informacine izoliacija. Politikoje vyrauja „Amžinojo neutraliteto“ tendencija. Ekonomiškai Turkmėnistanas yra gana stabilus dėl savo turimų dujų resursų (4 vieta pasaulyje), kur pajamos už pardavimus sudaro 60 proc. BVP. Žemės ūkio sektoriuje dirba apie 42,5 proc. gyventojų, nors jie duoda mažai naudos. Socialinis gyvenimas visiškai kontroliuojamas, spaudos laisvė neegzistuoja. Ateityje galvojama (bet

neaišku kada tai būtų) diversifikuoti ekonomiką kuriant tranzito ir prekybos koridorius apeinant Kaspijos jūrą, ir taip išvengti visiškos priklausomybės nuo energijos kainų.

Galimybės investicijoms CA šalyse:

- Energija mainais už vandenį: vieningos energijos sistemos CA regione kūrimas: KZ jaučia ypatingą elektros trūkumą, tačiau esama infrastuktūra yra pasenusi ir labai brangu ją atnaujinti. Kaip galimas sprendimas galvojama apie naujos vieningos energetikos sistemos kūrimas CA šalyse, kuris leistų sukurti vandens-energijos barterio sistemą. Atsinaujinančios energijos ir atominės energijos projektai turi ypač didelės pridedamosios vertės: Kazachstane numatoma statyti atomines elektrines, kurios taptų regioninio bendradarbiavimo platforma.
- Žiedinės ekonomikos vystymas Kirgizstane: iki 2040 metų Klimato kaitos tikslai pareikalaus apie 10 mlrd. USD daugiausiai užsienio investicijų. Nacionalinė žiedinės ekonomikos strategija paremta „žaliu“ finansavimu (obligacijos, lengvatinės paskolos), tapdami labai patraukliu įrankiu. Turint galvoje, kad iki 2050 metų elektroninių atliekų kiekis išaugs iki 26 tūkstančių tonų, Kirgizstanas tikisi, kad šalis taps lydere perdirbimo sferoje.
- Vaistų pramonės vystymas Tadžikistane: Tadžikistanas turi ypatingai didelį potencialą vaistų gamyboje: šalyje priskaičiuojama apie 3500 rūsių medicininių augalų, taip pat 97 proc. visų vaistų yra importuojami (84 mln. USD per dvejus metus) – visa tai sudaro geras prielaidas pakeisti importą savomis prekėmis. Valstybė sveikatos apsaugai skiria vos 7 proc. biudžeto, kuris padengia73 proc. medicinos išlaidų kaimo vietovėse. Išvysčius medicininių augalų perdirbimą, šalis galėtų sumažinti savo priklausomybę nuo importuojamų vaistų ir tapti net eksportuotoja.
- Uzbekistanas kaip oro transporto centras: ilgalaikės investicijos užtikrinančios lyderystę regione. Dėl ypač geros lokacijos, Uzbekistanas gali tapti pagrindiniu tranzito centru tarp Rytų ir Vakarų. Prie Taškento yra statomas didelis oro uostas, galėsiantis aptarnauti 20 mln. Keleivių ir 129 tūkst. cargo krovinių. 2025 m. Uzbekistanas pasirašė didžiausią aviacijos istorijoje sutartį dėl 22 Boeing 787 Dreamliner pirkimo, siekdami pagerinti susisiekimą tolimuosiuose reisuose.
- Tvaraus žemės ūkio vystymas Turkmėnistane galėtų tapti galimybe šaliai. Šiuo metu apie 68 proc. žemės yra druskingos, todėl vystoma tradicinė žemdirbystė atneša mažai pelno. Kaip galimą sprendimą Turkmėnistanas galėtų vystyti gyvulininkystę, o taip pat naudoti lašelinį laistymo būdą, kas sumažintų vandens sąnaudas apie 50-70 proc.

CA ir Mongolija: Makroekonominės perspektyvos

Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas regionui numato kiek blogesnes regionines ekonomines prognozes nei kad metų pradžioje. Tai daugiausiai įtakojo staigus naftos ir dujų kainų šuolis dėl Hormūzo sąsiaurio blokavimo ir neaiškios tolimesnės politinės prognozės. Vis dėlto, palyginus su kitomis Saudo Arabijos regiono šalimis, Centrinės Azijos šalys yra mažiau pažeidžiamos ekonomiškai ir išlieka gana stiprios. Privatus vartojimas ir toliau išlieka viena iš esminių ekonomiką skatinančių veiksnių, tačiau jis didžiąja dalimi remiasi vartotojiškų paskolų sąskaita. Tarp Mongolijos, UZB, KG ir KZ, vienam namų ūkiui tenkančių paskolų dydžiu pirmauja KG (nors pastaroji pvz. 2022 metais gerokai atsiliko nuo aukščiau išvardintų valstybių), toliau rikiuojasi UZB, KZ ir Mongolija. CA šalys vis dar išlieka didžiai priklausomos nuo perlaidų iš užsienio, daugiausiai iš rusijos, tačiau CA šalių vykdomos gana griežtos migracinės taisyklės, kontrolė ir migrantų reidai iš dalies sumažino RU įtaką. UZB aktyviausiai ėmėsi įgyvendinti savo strategiją „Uzbekistan-2030“,

kuria siekia savo darbo jėgą pakreipti į daugiau mokančias Europos, Artimųjų Rytų ir Rytų šalis. Kirgizijoje pervedimai iš Kazachstano išaugo 5 kartus (2025 m.), o iš JAV-73 proc. Vis tik, palyginus su iš RU gaunamais pervedimais, iš kitų užsienio šalių pervedimai sudaro tik mažą dalį. Infliacija ir toliau turi tendenciją augti – (2026/04) KG ji aukščiausia - 11,4 proc., Mongolija – 11,2 proc., KZ – 10,4 proc., UZB – 5,5 proc., TJ – 3,5 proc. Visose CA šalyse nuo praėjusių metų rudens vyriausybės ėmėsi stipriau reguliuoti valiutų srautus, siekdamos išlaikyti ir sustiprinti nacionalinės valiutos vertes. Tai ypač pasijautė KZ ir TJ, kur vietinės valiutos sustiprėjo mažiausiai 10 proc. palyginus su 2025 m. vasara. Dėl pastaraisiais metais padidėjusių pajamų, kurias lėmė stiprus ekonomikos augimas ir geresnė mokesčių administravimo sistema, CA vyriausybės gali didinti išlaidas. Nepaisant tokio progreso, surenkamų mokesčių ir BVP santykis CA šalyse yra vis dar žymiai mažesnis nei kitų stabilių ekonomikų. Tačiau didėjantis regioninis bendradarbiavimas, ekonomikų diversifikavimas teigiamai paveikė tarptautinius reitingus, kurie rodo, kad investuotojų nuomonė apie regioną pagerėjo, tačiau rizika išlieka.

Aviacijos realybės patikrinimas

Air Astana grupė paskutiniaisiais metais tapo viena iš labiausiai augančių KZ kompanijų, kurios pajamos sudaro apie 1,4 mlrd. USD (2025 m. augimas 11,4 proc.), 2026 m. pirmąjį ketvirtį bendrovė uždirbo 331 mln. JAV dolerių bendrų pajamų ir kitų įplaukų. Tai dvigubo modelio kompanija – Air Astana ir FlyArystan (low cost), kartu aptarnaujančios 9,7 mln. keleivių. Vietinėje rinkoje kompanija padengia 66 proc., tarptautiniame – 36 proc. poreikio. Lėktuvų skaičius didinamas nuo dabartinių 63 iki 86 lėktuvų 2030 m. Lėktuvų amžius apie 7 metai. 2031-35 metais ruošiamasi įsigyti 15 Boeing 787, taip pat 50 Airbus A320NEO.

Centrinė Azija laikoma greičiausiai auganti aviacijos rinka pasaulyje. Kazachstane nuo 2020 m. iki 2025 m. vietos skrydžių (bei keleivių) išaugo daugiau kaip 2 kartus, tuo tarpu tarptautinių skrydžių daugiau nei 4 kartus. Ir nors Air Astana grupės skydžiai turi potencijos augti, tačiau susisiekimo prasme regionas gerokai atsilieka nuo Europos santykiu 9 proc. su 79 proc. atitinkamai. Kompanija skraido 97 tarptautiniais, 35 vietiniais maršrutais, taip pat 2025 metais pradėti vykdyti skrydžiai dar 25 naujais maršrutais. Kaip galimą potencialą skrydžiams mato CN rinką, CA ir Kaukazo šalis, taip pat Pietryčių Aziją ir Europą, tačiau plėsti į JAV rinką bent jau šiuo metu neketina dėl gana griežtos vizų politikos.

Generalinė konsulė
Šarūnė Kubiliūtė